

# ІНФАРМАЦЫЙНАЕ СУПРАВАДЖЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬнай ПАЛІТЫКІ ў БССР у 1920-я гг.

*М. В. Прахарэня*

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,  
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,  
prakhhar@bsu.by*

У матэрыяле разглядаюцца асаблівасці інфармацыйнага суправаджэння нацыянальнай палітыкі ў БССР у 1920-я гг. Адзначаецца, што ў гэты перыяд сфарміравалася сістэма друку, важнага інструмента ў арганізацыі новых рэалій грамадскага, палітычнага і сацыяльна-эканамічнага жыцця ва ўмовах поліэтнічнасці і шматмоўя. Прыводзяцца даныя аб колькасці перыядычных выданняў, прызначаных для прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей, даюцца іх назвы і абазначаюцца асаблівасці кантэнту.

**Ключавыя словы:** нацыянальная палітыка; нацыянальныя меншасці; прэса БССР.

## INFORMATION SUPPORT OF NATIONAL POLICY IN THE BSSR IN THE 1920S.

*M. V. Prakharenya*

*Belarusian State University,  
9, Kalvaryjskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus  
Corresponding author: M. V. Prakharenya (prakhhar@bsu.by)*

The material describes the features of information support of national politics in the BSSR in the 1920s. It is noted that during this period the printing system was formed, which became an important tool in the organization of new realities of social, political and socio-economic life in conditions of polyethnicity and multilingualism. Data on the number of periodicals intended for representatives of national minorities are given, their names are given, and the features of the content are indicated.

**Key words:** national politics; national minorities; press of the BSSR.

У 1920-я гг. партыйна-савецкае кіраўніцтва надавала значную ўвагу сферы міжнацыянальных адносін. Паводле даных перапісу 1926 г., у БССР пражывала 4 983 240 чалавек, з якіх 80,62% складалі беларусы, 8,19% – яўрэі, 7,7% – рускія, 1,98% – палякі, 0,69% – украінцы, 0,28% – латышы, 0,15% – немцы, 0,14% – літоўцы, а 0,27% – прадстаўнікі іншых народаў [1, с. 60]. Дзяржаўная нацыянальная палітыка грунтавалася на прынцыпах роўнасці і суверэннасці народаў, гарантавала грамадзянам, якія з’яўляліся прадстаўнікамі нацыянальных меншасцей, аднолькавыя палітычныя, эканамічныя, сацыяльныя і культурныя правы і свабоды. Асноўным прынцыпам у правядзенні савецкай нацыянальнай палітыкі ў 1920-я гг. абвешчана забеспячэнне свабоднага эканамічнага і культурнага развіцця ўсіх нацыянальнасцей і іх удзелу ў будаўніцтве савецкай дзяржавы [2]. Так, у 1924 г. у адпаведнасці з пастановай «Аб практычных мерапрыемствах па правядзенні нацыянальнай палітыкі» і рэзалюцыяй Пленума ЦК КПБ(б) «Аб праграме работ па правядзенні нацыянальнай палітыкі партыі ў Беларусі» падтрымлівалася стварэнне спрыяльных умоў для развіцця нацыянальных меншасцей. У якасці дзяржаўных (раўнапраўных) былі абвешчаны не толькі беларуская мова, але і яўрэйская, руская і польская мовы.

Інфармацыйнае суправаджэнне дзяржаўнай нацыянальнай палітыкі забяспечваў перыядычны друк. Упершыню аб вызначальнай ролі прэсы ў грамадска-палітычным жыцці прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей было заяўлена падчас даклада аб народнай асвеце на Другім Усебеларускім з’ездзе Саветаў у снежні 1920 г. Значная ўвага надавалася выданню газет і часопісаў на мовах прадстаўнікоў нацыянальнасцей, якія пражывалі на тэрыторыі Беларусі, і павелічэнню іх тыражоў, зместу [3].

Так, для яўрэяў як найбольш шматлікай па колькасці катэгорыі насельніцтва з ліку прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей, у 1920-я гг. выходзілі газеты «Будзільнік» («ברוך וועג»), «Акцыбр» («אקציעבר»), «Малады ленінец» («רעצע סטיינל») і часопіс «Малады рабочы» («דער רעצע»). Акрамя таго, у пачатку 1920-х гг. Віцебскі губернерскі аддзел па справах нацыянальнасцей сумесна з Яўрэйскім грамадскім камітэтам выдаваў бюлетэнь «Весткі» («תודעה»). Грамадска-літаратурны напрамак перыёдыкі для яўрэяў прадстаўляў часопіс «Звязда» («בכור»). Ён быў створаны ў снежні 1924 г. рашэннем ЦК КП(б) і выдаваўся ў Мінску беларускім аддзяленнем выдавецтва «Школа і книга». У часопісе друкаваліся белетрыстычныя і паэтычныя творы, асвятляліся праблемы

эканамічнага, грамадска-палітычнага, культурнага і навуковага жыцця [4, с. 98–100].

Інфармацыйныя запатрабаванні рускамоўнага насельніцтва забяспечвалі рэспубліканскія («Рабочий», «Звезда» (у 1925 г. выданне пачало друкавацца на змешанай руска-беларускай мове, з 1927 г. яно публікавалася на беларускай мове)) і мясцовыя акруговыя («Заря Запада» (Віцебск), «Полесская правда» (Гомель), «Новая жизнь» (Гомель) і інш.) газеты.

Пастанова аб выданні польскамоўнай газеты «Молат» («Młot») была зацверджана 1 чэрвеня 1920 г. Газета з'яўлялася друкаваным органам Польскага бюро пры ЦК КП(б)Б і публікавалася штодзённа да 1926 г. Падчас Першага Усебеларускага з'езда сялян-палякаў у 1926 г. было прапанавана выдаваць замест газеты «Молат» газету «Ворыва» («Orka»), якая прызначалася для сялян і выходзіла штотыднёва ў Мінску. Там жа публікавалася газета «Звязда моладзі» («Gwiazda Młodzieży»), асноўнай аўдыторыяй якой была працоўна-сялянская моладзь БССР. Газета была ліквідавана 1 студзеня 1928 г., а яе функцыі былі перададзены газеце «Ворыва», якая стала выходзіць двойчы на тыдзень [3, с. 88].

У гэтых выданнях асвятляліся ўсе сферы жыццядзейнасці прадстаўнікоў этнічных меншасцей БССР. У друкаванай прэсе публікаваліся грамадска-палітычная і сацыяльна-эканамічная інфармацыя, літаратурна-мастацкія творы, матэрыялы аб культурна-асветніцкай працы і г. д. У газетах рэгулярна расказвалася пра дзейнасць нацыянальных саветаў – выбарных органаў грамадзянскага прадстаўніцтва.

Такія выданні, як «Акцябр», «Будзільнік», «Малады рабочы», «Ворыва» і «Звязда моладзі», уваходзілі ў спіс сацыяльна значных газет і часопісаў і ў абавязковым парадку паступалі ў нацыянальныя хаты-чытальні, якія працавалі ў многіх рэгіёнах БССР. Так, у 1925–1926 гг. функцыянавалі 9 польскіх і 12 яўрэйскіх хат-чытален, а таксама 2 латышскія хаты-чытальні. У 1926–1927 гг. іх колькасць павялічылася да 23 польскіх, 15 яўрэйскіх і 4 латышскіх хат-чытален [5].

Для прадстаўнікоў літоўскага народа ў 1920-я гг. выходзіла газета «Чырвоны араты» («Raudonasis artojas»). Вядома, што выданне неаднаразова выпісвалі літоўскія рабочыя і сяляне, якія пражывалі ў ЗША (сярэдняя колькасць экзэмпляраў для замежных чытачоў складала 250–400 шт.) [3, с. 71].

Акрамя таго, на мовах прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей выпускаліся насценныя газеты. Як правіла, яны выходзілі на прамысловых прадпрыемствах, у хатах-чытальнях, навучальных установах і клубах, асвятлялі жыццё пэўнага рабочага калектыва, апісвалі вытворчы працэс, выступалі выразнікамі грамадскай думкі, развівалі сацыяльную актыўнасць працоўных. У 1920-я гг. можна было прачытаць насценныя газеты на польскай, рускай і яўрэйскай мовах. У маі 1926 г. прайшла Усебеларуская выстава насценных газет на яўрэйскай мове.

Паводле афіцыйных даных аддзела друку пры агітацыйна-прапагандысцкім аддзеле ЦБ КП(б)Б, у 1928 г. на тэрыторыі БССР выдаваліся 17 газет, з якіх 9 выданняў друкаваліся на беларускай мове, 4 выданні – на рускай мове, 2 выданні – на яўрэйскай мове і 1 выданне публікавалася на польскай мове [6, с. 78]. Паступовае змяншэнне колькасці выданняў на мовах прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей у канцы 1920-х гг. тлумачыцца дэфармацыяй і зменай курса ўнутранай палітыкі, у тым ліку ў сферы міжнацыянальных адносін.

Такім чынам, на працягу 1920-х гг. у БССР складвалася дзяржаўная мадэль, якая прадугледжвала карэнныя змены ў нацыянальнай палітыцы. Яна была арыентавана на інтэграцыю прадстаўнікоў этнічных меншасцей у агульную савецкую культуру, а таксама іх кансалідацыю з большай часткай насельніцтва – беларусамі. У гэты перыяд прэса суправаджала дзяржаўную нацыянальную палітыку і, з аднаго боку, прапаноўвала канкрэтныя дзеянні па рэалізацыі сацыяльна-эканамічных і культурных мерапрыемстваў, а з другога боку, спрыяла гуманнай поліэтнічнай камунікацыі, развівала навыкі талерантнага ўзаемадзеяння паміж прадстаўнікамі розных народаў. Гэта адбывалася ў сугуччы з тагачаснымі нормамі савецкай маралі, якая прапагандавала такія агульначалавечыя каштоўнасці, як гуманізм, усеагульная роўнасць і патрыятызм.

### Бібліяграфічныя спасылкі

1. Цэнтральная нацыянальная камісія ЦИК БССР. Практическое разрешение национального вопроса в Белорусской Социалистической Советской Республике: по материалам Национальной комиссии ЦИК БССР. Часть 1. Белорусизация. Минск: Центральная национальная комиссия ЦИК БССР. 1927. 146 с.
2. Гаруновіч А., Будзінскі С. Нацыянальная палітыка камуністычнай партыі. Мінск: Белдзяржвыдавецтва. 1930. 52 с.

3. Центральная национальная комиссия ЦИК БССР. Практическое разрешение национального вопроса в Белорусской Социалистической Советской Республике: по материалам Национальной комиссии ЦИК БССР. Часть 2. Работа среди национальных меньшинств в БССР. Минск: Центральная национальная комиссия ЦИК БССР. 1928. 159 с.
4. *Пушкін І. А.* Нацыянальныя меншасці БССР у грамадска-палітычным і культурным жыцці (20-я гады XX ст.). Магілёў: Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова. 2004. 167 с.
5. Социальная и культурная роль библиотек Беларуси первой половины XX в. [Электронный ресурс]. URL: <https://belaruslibrary.nlb.by/history/rol-bibliotek-belarusi.html> (дата обращения: 10.06.2023).
6. Нацыянальная камісія ЦВК БССР. Два гады нацыянальнай работы ў БССР: збор прамоў, артыкулаў і рэзалюцый па нацыянальным пытанні. Мінск: Нацыянальная камісія ЦВК БССР. 1929. 167 с.